

Asia: VN/6617/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi järjestäytyneen rikollisuuden hallinnollisesta torjunnasta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

1. Yleistä

Syyttäjälaitos kannattaa ehdotetun lain tavoitteita ja tavoitteiden saavuttamiseksi säädettäviä keinoja. Alati kasvavan jr-rikollisuuden torjumisessa ehdotetun analyysikeskuksen perustaminen sekä tiedon keräämisen, analysoinnin ja luovuttamisen tehokkaampi mahdollistaminen on keskeistä. Syyttäjälaitoksen edustaja on ollut jäsenenä nyt lausuttavana olevan HE:n valmistelleessa työryhmässä, joten syyttäjän tarpeet siltä osin, kuin ehdotetulla sääntelyllä on liittymäkohtia syyttäjän työhön, ovat tulleet pääosin huomioiduksi jo ehdotuksen valmisteluvaiheessa.

Ehdotettujen 10 §:n ja 11 §:n mukaan analyysikeskus voi pyynnöstä tai oma-aloitteisesti antaa Syyttäjälaitokselle lausunnon ja saa salassapitosäännösten estämättä oma-aloitteisesti tai pyynnöstä luovuttaa Syyttäjälaitokselle analyysikeskuksen rekisterin tietoja yhdistyslain 43 §:n mukaiseen tarkoitukseen eli yhdistyksen lakkauttamiseen liittyvän kanteen ajamiseksi. Nämä säännökset ovat syyttäjän tehtävien hoitamiseksi tarpeelliset sen vuoksi, koska yhdistyksen lakkauttamisessa ei ole kyse esitutkinnan kautta vireille tulevasta asiasta eikä syyttäjän näin ollen ole mahdollista hankkia kanteen ajamiseksi tarpeellisia tietoja esitutkintaviranomaisten avulla siten kuin syyteharkinnan ja syytteen ajamisen tarpeita varten toimitaan. Lisäksi analyysikeskus saa salassapitosäännösten estämättä oma-aloitteisesti tai pyynnöstä luovuttaa Syyttäjälaitokselle tietoja syyttömyyttä tukevaksi selvitykseksi sekä poliisirikosten selvittämiseksi.

11 §:n säännöstekstin mukaan analyysikeskus saa luovuttaa rekisterinsä tietoja toimivaltaisille viranomaisille näiden laissa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi. Säännöskohtaisissa perusteluissa (s.95) lisäksi todetaan, että luovutettaessa tietoja viranomaisen pyynnöstä, merkityksellisyysarvioinnin tekee

lähtökohtaisesti pyytävä viranomainen, jolloin tiedot voidaan pääsääntöisesti luovuttaa noudattaen kuitenkin mahdollisia käyttörajoituksia ja ehtoja. Julkisuuslain 14 §:ssä sääntö on päinvastainen: asiakirjan antamisesta päättää se viranomainen, jonka hallussa asiakirja on. Jos ehdotetun säännöksen sanamuoto jää laveaan muotoon ”saa luovuttaa”, onko tulkintatilanteessa vaarana, että tietojen luovuttamisen todellisen tarveharkinnan tekeekin käytännössä analyysikeskus, jonka hallussa tieto on eikä se taho, joka sitä pyytää. Jos esimerkiksi poliisi pyytää analyysikeskuksesta tiettyjä tietoja esitutkintaa varten, voiko analyysikeskus jättää tiedot antamatta, jos se painottaa harkinnassaan esitutkinnan tarpeet vähemmälle kuin omat intressinsä olla luovuttamatta tietoa esitutkintaan. Lausuntokierroksen jälkeisessä jatkovalmistelussa olisi syytä arvioida sitä, pitäisikö säännöksen lavean sanamuodon ”saa luovuttaa” tueksi säännöstekstiin lisätä niitä kriteerejä, joiden täyttyessä analyysikeskus on velvollinen luovuttamaan tiedot toimivaltaisen viranomaisen pyynnöstä.

2. Tietojen luokittelusta

Ehdotetun 7 §:n mukaan analyysikeskus voisi tekemänsä analyysin perusteella luokitella tietyn ryhmän 1) järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi, 2) kehittyväksi rikollisryhmäksi, 3) erityisen vaaralliseksi rikollisryhmäksi taikka 4) rikollisverkostoksi.

Perustelujen mukaan kohdan 1 järjestäytynyt rikollisryhmä on määrittelyltään lähinnä rikoslain 6 luvun 5 §:ssä säädetty järjestäytynyt rikollisryhmä sillä erolla, että siinä mainituista rikoksista käytetään yleisnimitystä vakavat rikokset. Perustelujen mukaan kohdan 2 kehittyvä rikollisryhmä viittaa muun muassa niin sanottuun katujengirikollisuuteen. Kohdassa 3 erityisen vaarallisilla rikollisryhmillä tarkoitetaan esimerkiksi rikollisryhmiä, joiden rikokset ovat erityisen vakavia väkivaltarikoksia taikka joiden muodostamaan uhkaan kytkeytyy valtiollisia toimijoita.

Sen sijaan kohdassa 4 ehdotettu rikollisverkoston määritelmä ei vastaa kumpaakaan rikoslain 6 luvun 5 §:ssä säädettyä määritelmää eli järjestäytyneen rikollisryhmän (2 mom) taikka katujengejä varten säädetyn rikollisjoukon (3 mom) määritelmää. Perustelujen mukaan rikollisverkoston määritelmä kattaisi sellaiset yhteenliittymät, jotka eivät ole rakenteeltaan järjestäytyneitä eivätkä varsinaisesti toimi yhteistuumin rikosten tekemiseksi, vaan ovat rakenteeltaan löyhempiä. Jatkovalmistelussa olisi tarpeen pohtia, onko näin määritelty rikollisverkosto tosiasiasa vain tavanomaista rikoskumppanuutta eli voidaanko kaikkea ammattimaista rikollisuutta kuitenkin pitää jr-rikollisuutena. Muodostaako näin määritelty rikollisverkosto rikoslain 6 luvussa nimenomaisiksi koventamisperusteiksi säädettyjen ryhmien rinnalla sellaisen harmaan alueen, jota ei olisi perusteltua ottaa hallinnollisen jr-torjunnan piiriin.

3. Jr-ryhmien lakkauttaminen

Kun lainsäädäntöhanke järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa koskevaksi laiksi ja siihen liittyväksi muuksi lainsäädännöksi 27.3.2025 asetettiin, Syyttäjälaitos tulkitsi hankkeen tehtäviin kuuluvan myös järjestäytyneiden rikollisryhmien lakkauttamista koskevan sääntelyn uudistamisen. Lakkauttamisasiossa on kysymys nimenomaan jr-rikollisuuden hallinnollisesta torjunnasta, koska kysymys ei ole rikos- vaan siviiliprosessista. Tähän mennessä on yhdistyslain nojalla lakkautettu kaksi järjestäytyntä rikollisryhmää ja kolmannen lakkauttamista koskeva kanne on vireillä. Yhdistyslaki ei kuitenkaan ole toimiva työkalu jr-ryhmien lakkauttamisessa.

Hallituksen esityksen valmistelun aikana arvioitiin mahdollisuuksia säätää järjestäytyneiden rikollisryhmien lakkauttamisesta nykyistä täsmällisemmin ja yksityiskohtaisemmin nimenomaan rikollisryhmiin kohdistuvalla sääntelyllä. Erityisesti arvioitiin mahdollisuutta säätää tuomioistuimen toimivallasta julistaa ehdotuksen 7 §:n mukainen rikollisryhmä tai rikollisverkosto lakkautetuksi syyttäjän tai Poliisihallituksen vireille panemasta kanteesta. Samassa yhteydessä tuomioistuimelta olisi voitu vaatia lakkautettavaksi julistetun ryhmän omaisuus valtiolle menetetyksi. Asiasta laadittiin alustavat pykäläluonnokset.

Saadun selvityksen ja asian käsittelyn perusteella työryhmä piti rikollisryhmien ja rikollisverkostojen lakkauttamista koskevaa sääntelyä lähtökohtaisesti tarpeellisena ja rikollisuustilanne huomioden perustelunakin. Koska järjestäytynyt rikollisuus hyödyntää rikollisessa toiminnassa laaja-alaisesti erilaisia oikeushenkilöitä, työryhmän mielestä sääntelyn valmistelu edellyttää kattavampaa taustaselvitystä kuin mitä tämän hankkeen yhteydessä oli mahdollista tehdä. Näin ollen työryhmä päätyi siihen, että sääntelyn tarkempi arviointi tulee tehdä erillisenä hankkeena.

Syyttäjälaitos pitää tärkeänä sitä, että oikeusministeriö käynnistäisi jr-ryhmien lakkautussäännöksiä koskevan lakihankkeen.

Männikkö Mikko
Syyttäjälaitos

Metsäpelto Leena
Syyttäjälaitos